Business Kollel

סי' ט"ז

שאלה האיך יש לנהוג מי שיש לו בנים שהגיעו לחינוך וצריך להקנות להם לולבו ביו"ט ראשון, כדי שיצא האב בו י"א ביום שני לדידן דבעי ביום ב' נמי לכם כדאיתא בשו"ע סי' תרמ"ט סעיף ה' בהג"ה ובט"ז ס"ק י"א שם.

תשובה תחלה ניישב מה שמביא הט"ז דקדוק עצום על המחבר סי' תרכ"ח שנקט קטן היודע לנענע חייב אביו לקנות לו לולב ובמתניתין נקט סתם חייב בלולב דהיינו שאין צריך לקנות לו רק אחר שיצא בו אביו יתנהו לבנו במתנה מה שאין כן גבי ציצית ותפילין שחייב לקנות לו בבגדו ותפיליו שיהא לבוש בהם כל היום והיינו דומה ללולב שיוצא בנטילה בעלמא שאחר שיצא בו מקנה אותו לבנו לצאת בו ע"כ, וי"ל הנה רק בא"י שרק יום אחד יו"ט ואין צריך לכם רק ביומא קמא וסתם תנא במתניתין בא"י קאי (יעוין בזה בתשובת הרא"ש על המתניתי' סוף פרק ר"ח דמילה קטן כימול לשמונה) לכן נקט תנא דידן סתם חייב בלולב אבל המחבר בשו"ע דקאי גם לדידן ובעי ביו"ט ב' נמי לכם וקטן קונה ואינו מקנה לכן צריך אביו לקנות לו לולב שיהא שלו ביו"ט ראשון ולא יהא צריך להקנות לו לולבו ביו"ט ראשון, וקוגין דמחבר הרבה פעמים נקט משנתו סתם שני ימים טובים כמו שהוא לבני חו"ל והנה המחבר בסי' תרכ"ח סעיף ו' מביא דאם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו שפיר דמי, הכוונה שלא קנה אותו הקטן והוי כשאול בידו ותמה עליו הלבושי שרד כיון שהוא שאול ביד הקטן האיך קיים בו מצות חינוך שיהא לכם ביום א', מ"מ מוכח מפסק המחבר שמביא דיעה זו להלכה שאין צריך להיות של קטן ביום ראשון, והנה יש עוד להביא ראיה לזה מהא דהובא בב"י בשם אחד מן הראשונים שהקטן יקח הלולב מעצמו לצאת בו ואז לא קנה אותו ויוצא אח"כ הגדול בו, מוכח נמי דלא בעי לכם בקטן משום מצות חינוך, עוד יש ראיה מקושית הר"ן אהא דר"ז דלא ליקני איניש לולב לקטן וכו' והיינו מקנה הא כיון שאין התנאי יכול להתקיים א"כ המתנה בטילה ולמפרע הוה שלו של האב ומוכח מקושית הר"ן אע"פ שיוכל להקנות לקטן במתנה ע"מ להחזיר ואז אין הקטן קונה אותו, כיון שלא יכול לקיים תנאו להחזירו לו במתנה והוא תמוה דאם הקטן אינו קונה אותו ואינו שלו א"כ לא יצא בו הקטן י"ח

אלא ודאי דגם הר"ן סבר דלא בעינן לכם בקטן ובאמת מהגמרא לא מוכח דבעי להקנות לקטן שיהא לכם רק ר"ז עלה טובה קמ"ל שיזהר שלא להקנות לקטן משום שקונה ואינו מקנה, ובאמת הוא תמוה למה כיון שצריך לחנך אותו בקטנותו כדי שיהא רגיל לעשות כך בגדלותו ככתוב חנוך לנער עפ"י דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, א"כ צריך להיות של הקטן כדי שידע לעשות כך בגדלותו לצאת בשלו ולא בשאול, והנה לכאורה היה די בזה אם יאמר אדם לבנו ויבטיחו שיתן לו לולבו במתנה או במתנה ע"מ"ל וכקושית הר"ן באמת כדי שיחשוב הקטן שהלולב שלו הוא ואז גם בגדלותו יהא רגיל לצאת רק בשלו ואח"כ כשיתן לו אביו הלולב לא יתנהו לו במתנה, מ"מ דבר זה אסור ומפני שמרגיל אביו את עצמו לומר שקר ובזה יש להבין שיטות ר"ז שתחילה אמר הא' דינא לא ליקני איניש הושענא לינוקא דקונה ואינו מקנה וכו' ותיכף אח"ז מביא הגמרא ואמר ר"ז לא לימא איניש לינוקא יהיבנא לך מידי ולא יהיב לי' משום דאתי לאגמורי שקרא שנאמר למדו לשונם לדבר שקר, וקאי למדו לשונם על הגדול שמרגיל עצמו לדבר שקר הגם שעתה עושה בהיתר לש"ש משום המצוה מ"מ עי"ז ירגיל עצמו לדבר שקר גמור ובזה מיושב דקדוק עצום דאמרינן בגמרא לא לימא איניש לינוקא יהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאתי לאגמורי שקרא והיינו שירגיל עצמו בשקר דקשה מה"כ למי ירגיל בשקר אם החשש שירגיל את התינוק בשקר קשה דלמה לא קאמרה הגמרא משום שהיא עצמו משקר ואי דאה"נ דקאי על עצמו שירגיל את עצמו לדבר שקר תמיד קשה דלמה לי' לומר שירגיל עצמו על לחבא תיפוק ליה שאומר עתה שקר ועובר על שארית ישראל לא ידברו כזב אלא ודאי דעכשיו הוא אומר לי' בהיתר משום שאין יכול להקנות לו הלולב משום דהוא בעי לכם וג"כ אינו יכול ליתן לו בסתם משום מצות חינוך שידע הקטן שצריכין להיות לכם ואין האיסור לומר לו כן רק משום הסרגל וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל דף דמותר להתנהג עם הרמאי בערמה משום ועם עקש תתפל מ"מ כשהוא תמיד בין הרמאים אם תמיד יתנהג עמהם בערמה ובתרמית ירגיל את עצמו להיות ג"כ רמאי א"כ יזהר מזה ה"נ אף שמן הדין יכול לשקר עתה להתינוק משום חינוך מ"מ משום ההרגל אסור.

ונלע"ד לפי מה שמביא המחבר בסעיף ו' משם י"א דבשהגיע לעונת השעוטות מותר מפני

שיכול

יכול לתקנות בחזרה מה"ת כידוע פלוגתת האחרונים בזה אבל מדרבנן לכ"ע קטן שהגיע לעונת הפעוטות מקנה כמבואר בחו"מ סי' רל"ה והנה קטן החייב בלולב היינו שיודע לנענע והובא במג"א שכוונת יודע לנענע שיודע לנענע לכל הרוחות וקטן כזה שיודע לנענע לארבע רוחות מסתמא כבר הגיע לעונת הפעוטות שהוא כבן שש, לכן לאחר שילא ביום הראשון יכול לתקנות לו לקטן שקונה ומקנה לו בחזרה ויוצא הגדול ביום שני גם משום לכם מכח ס"ס ספק קודם ספק חול המועד ולא בעי לכם ואת"ל קודם דלמא הלכה כשיטת הסוברים דהגיע לעונת הפעוטות מקנה מדאורייתא וג"כ הוי ס"ס המתהפכת דלמא מקנה מדאורייתא ואת"ל דאינו מקנה מדאורייתא דלמא היום חוה"מ ולא בעינן לכם, ועוד שהוא צריך להתחיל באותו ספק ספק קודם ספק חול דמתחלה צריכין לחקור אם מחויב היום בלכם, הגם שיש לפקפק ע"ז דהאיך יוכל ליקח הלולב שהקנה לקטן ליקח ביום שני לצאת בו מכח ס"ס הא אין עושין ס"ס לכתחלה בידים ועוד דהא יש פוסקים מאחרונים דלענין ברכה לבטלה אין סומכים עלמא על ס"ס, מכ"מ כיון דאנן בקיאינן בקביעא דירחא והוי יום שני לדידן ודאי דרבנן וקטן נמי מקנה מדרבנן בהגיע לעונת פעוטות לכ"ע ומהני דרבנן בדרבנן, הגם שי"ל דאף לדידן דבקיאין בקביעא דירחא ונ"מ חכמים עשו יום שני ממש כיום ראשון וכמו שביום ראשון לא מהני מה שמקנה הקטן אף דהגיע לעונת הפעוטות כמו כן ביום שני כמו לא מהני וכמו שכתב המג"א סי' תל"ז ס"ק ד' דלא מפלגינן בין יום ראשון ליום שני כלל לענין שום דבר מ"מ היינו דוקא בדבר הנוגע לקדושת יו"ט דהיינו מלאכות וכדומה התם הוא דלא מפלגינן ביניהם אבל בזה דלא שייך כלל לענין קדושת יו"ט לא אמרינן כן וכמו שכתב המג"א או"ח סימן תקפ"ח סעק"ב הלבוש ר"ה דאם נסתפקו ביום שני אם כבר תקעו או לא אין צריכים לתקוע שנית אלמא דמפלגינן בין יום ראשון לשני וכן לענין חמץ ביו"ט האחרון של פסח דכתב המג"א סוף הלכות פסח סי' תל"ח ס"ק א' דאף דלא הבדיל עדיין מותר לאכול חמץ אף שאסור עדיין בעשיית מלאכה אלמא דשני לן בין דבר שהוא מענין קדושת יו"ט או שאינו מענין קדושת יו"ט וכדאיתא להדיא במג"א סימן תל"א סעק"ד בשם הה"ד יעוין שם ונ"מ היינו דוקא בענין שאירע לפעמים ואינו נוגע לרבים אבל בדבר שהוא תמידי או שהוא דבר ליבור לא מפלגינן בינייהו לאקולי ביו"ט שני משום זלזול יו"ט וכמו שמצינו שחשו חכמים הרבה לזלזול יו"ט שני ויש להאריך בזה הרבה אלא שאין כאן מקום להאריך בזה.

סי' י"ז

עפ"י מה שהובא בב"י סי' תרמ"ח בשם ארחות חיים שמביא בשם הרמב"ן וז"ל בד"ה כתוב באו"ח וכו' וביאר הרמב"ן שיש לתוליא מן הכלל הזה הכבוש והשלוק שבהדס וערבה שכבשן או שלקן לרפואה פסולין עכ"ל מוכח מזה שערבה והדס כבושין פסולין למצוה האיך יש לנהוג בשבת שבתוך החג שהלולב עם הדס וערבה מונח במים מע"ש עד אחר שבת מעת לעת והוי כבוש אי מותר לתוליאו בשבת ע"י ישראל ולהחזירו למוצאי שבת כדי שלא יעמוד כ"ד שעות רצופים ויהא כבוש.

תשובה דבר פשוט שמותר לצוות לגוי לתוליאו מן המים עד זמן מה וגם לצוות לו אח"כ להחזירו למים בשבת כיון שאינו אלא טלטול בעלמא מותר אמירה לנכרי כדאיתא בהג"ה עיי' רע"ו ס"ו, ועוד דבר שמותר בישראל בטלטול מן הלד שרי לכתחלה לומר לנכרי לטלטלו כדאיתא שם במג"א ס"ק י"ד בשם ר"ת וכמה פוסקים הגם שמשיג שם שלדבר זה אין להתירו בפני עם הארץ אפ"ה כיון שהוא לורך מלוה שרי להתירו אף בפני עם הארץ, הגם שיש פוסקים אוסרים לצוות לנכרי לטלטל דבר המוקלה מ"מ כאן כיון שהוא ללורך מלוה יש להקל לומר לו לטלטל ולסמוך שמותר לכתחלה לצוות לנכרי דבר מוקלה עיין במג"א ה' שבת סימן רע"ו סע"ק י"ד שם ואם אין כאן נכרי יש לעיין לפי מה שהובא בהג"ה סי' תרכ"ח סעי' ב' וזה לשונו אסור לטלטל הלולב בשבת דהוי כאבן, ששיטה שאסור לטלטלו דאפי' מפני המלוה גופא ביו"ט ראשון לא התירו שבות דטלטול כדאיתא להדיא במג"א סי' תקפ"ו ס"ק כ"ג בשם טור וגמרא, אך הט"ז מפקפק שם על דברי הרמ"א וז"ל בסימן תקפ"ח הביא הרמ"א בשופר שאסור לטלטל כי אם ללורך גופו ומקומו וא"כ כאן נמי שרי לטלטל הלולב ללורך גופו ומקומו עכ"ל אך כיון דנקטו הפוסקים והרמ"א הטעם משום דהוי כאבן ואבנים אסורין לטלטלן אפי' ללורך גופן ומקומן, ודוקא מידי דהוי כלי שרי לטלטל ללורך גופו ומקומו ומסתבר דלולב לא הוי תורת כלי עליו דהא אגוד הוא ואינו ראוי לכבד הבית בו ונפרט שמקפידין עליו לכבד עמו